

**EUROOPA LIIDU
NÕUKOGU**

**Brüssel, 18. jaanuar 2010 (25.01)
(OR. en)**

5394/10

**EDUC 11
SOC 21**

MÄRKUS

Saatja:	Hariduskomitee
Saaja:	Alaliste esindajate komitee (COREPER I) / nõukogu
Eelm dok nr:	17561/09 EDUC 188 SOC 765
Komisjoni ettepaneku nr:	15897/09 EDUC 180 SOC 687 - KOM(2009) ^o 640 lõplik
Teema:	Nõukogu ja komisjoni 2010. aasta ühine eduaruanne töökava „Haridus ja koolitus 2010” rakendamise kohta
	– Aruande vastuvõtmine

1. Vastavalt nõukogu (haridus, noored ja kultuur) poolt 26. veebruaril 2004. aastal tehtud otsusele vaadata töökava „Haridus ja koolitus 2010” rakendamise edusammud läbi iga kahe aasta tagant edastas komisjon 30. novembril 2009 nõukogule eespool nimetatud ühise eduaruande kavandi.
2. 14.–15. detsembri 2009. aasta ja 12. jaanuari 2010. aasta hariduskomitee koosolekul toimunud läbivaatamise tulemusena edastatakse delegatsioonidele lisas aruande kavandi muudetud versioon.

3. Viimase nimetatud koosoleku lõpus leidis eesistuja, et vaatamata keelelistele reservatsioonidele toetasid teksti kõik delegatsioonid ja komisjon.
 4. Tingimusel et tühistatakse kõik sellised reservatsioonid, võiks alaliste esindajate komitee soovitada nõukogul:
 - ühine vahearuanne koos komisjoniga vastu võtta;
 - paluda avaldada see *Euroopa Liidu Teatajas* teavitamise eesmärgil.
-

Nõukogu ja komisjoni 2010. aasta ühine eduaruanne töökava „Haridus ja koolitus 2010”
rakendamise kohta¹

1. SISSEJUHATUS

Haridus ja koolitus on majanduskasvu ja tööhõivet käsitleva Lissaboni tegevuskava keskmes ja oluliseks elemendiks selle kava jätkumeetmetes 2020. aasta perspektiivis. Hästi toimiva teadmiste kolmnurga moodustamine haridusest, teadusuuringutest ja innovatsioonist ning kaasaaitamine *kõigi* kodanike oskuste parandamisele on majanduskasvu ja tööhõive ning õigluse ja sotsiaalse kaasatuse seisukohast esmatähtsad. Need pikas perspektiivis kavandatud ülesanded on majanduslanguse taustal veelgi tähtsamad. Riigi ja erasektori eelarve on tugeva surve all, olemasolevad töökohad kaovad ja uutel töökohtadel nõutakse enamasti teistsuguseid oskusi või kõrgemat kvalifikatsiooni. Haridus- ja koolitussüsteemid peaksid seetõttu muutuma avatumaks ning kodanike, tööturu ja kogu ühiskonna vajadusi arvestavamaks.

Euroopa tasandil tehtavast strateegilisest koostööst hariduse ja koolituse valdkonnas on juba 2002. aastast² saadik riikide haridusreformide läbiviimisele palju kasu olnud, see on soodustanud õppurite ja haridusküsimustega tegelejate liikuvust üle kogu Euroopa. Seda lähenemisviisi aluseks võttes ning samal ajal liikmesriikide vastutust haridussüsteemide kujundamisel tunnustades kinnitas nõukogu 2009. aasta mais strateegilise raamistiku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal (ET 2020)³.

¹ Aruande juurde kuulub kaks komisjoni talituste töödokumenti: 15897/09 ADD 1 (*rakendamise analüüs Euroopa ja riikide tasandil*) ja 16646/09 ADD 1 (*näitajad ja sihttasemed 2009*).

² EÜT C 142, 14.6.2002, lk 1.

³ ELT C 119, 28.5.2009, lk 2.

Käesolevas, neljandas ühises eduaruandes keskendutakse haridusele ja koolitusele seatud eesmärkide täitmisele aastatel 2007–2009. Aruanne on koostatud riiklike aruannete ning Euroopa keskmise soorituse näitajate ja normtasemetete („sihttasemed”) hindamise põhjal⁴. Peatähelepanu on osutatud võtmepädevusi käsitleva soovitusel (2006) rakendamisele⁵. Samuti antakse ülevaade riiklike elukestva õppe strateegiate arengust, reformidest, mida on tehtud kutsehariduse ja -koolituse populariseerimiseks ning turu vajadustele vastavaks muutmiseks ja kõrghariduse moderniseerimiseks.

Aruandes vaadeldakse ka viimasel ajal ilmnunud kitsaskohti, eelkõige algatuses „Uute töökohtade jaoks uued oskused” nimetatuid⁶. Olgugi et liikmesriigid ei keskendunud oma aruannetes sellele, kuidas hariduses ja koolituses tuleks majanduslangusele reageerida, on valdkonnad, mida aruannetes käsitleti – pädevuspõhise lähenemisviisi rakendamisel saavutatud edu, kutsehariduse ja -koolituse ajakohastamine ning kõrgharidus – esmatähtsad Euroopa edukaks kriisist väljumiseks.

Toodi välja järgmised suundumused ja probleemid:

- (1) ELis on hariduse ja koolituse valdkonnas aset leidnud üldised positiivsed suundumused. Siiski ei täideta enamikku 2010. aastaks kokkulepitud sihttasemeid õigeaegselt ning selline väga oluline sihttaseme näitaja nagu kirjaoskuse tase on tegelikult isegi halvenenud. Sihttasemetete saavutamiseks on liikmesriikidel vaja teha tõsisemaid pingutusi. Majanduslanguse, samuti demograafiliste väljakutsete tõttu on veelgi tähtsam reformid kiiresti ellu viia ja samas jätkata investeeringuid haridus- ja koolitussüsteemi, et tulla toime peamiste majanduse ja sotsiaalsüsteemi ees seisvate väljakutsetega.

⁴ SEK(2009) 1598 ja SEK(2009) 1616.

⁵ ELT L 394, 30.12.2006, lk 10.

⁶ KOM (2008) 868.

- (2) Paljud riigid on kavandanud reforme, mis selgelt toetuvad võtmepädevuste raamistikule. Edusamme on tehtud koolide õppekavade kohandamisel. Kuid palju on veel teha õpetajate pädevuste arendamise toetamisel, hindamise meetodite ajakohastamisel ja õppetöö korraldamise uute viiside kasutuselevõtul innovatiivses koolikeskkonnas. Eriti keeruline ülesanne on tagada, et kõik õppijad, sealhulgas halvemas olukorras olivad, elukutse omandajad ja täiskasvanud õppurid, saaksid kasu innovatiivsetest õppemeetoditest.
- (3) Elukestva õppe rakendamine formaalse, mitteformaalse ja informaalse õppimise kaudu ning liikuvuse edendamine on siiani probleem. Haridus ja koolitus, sealhulgas kõrgkoolid, peavad muutuma avatumaks ja suutma paremini vastu tulla tööturu ja kogu ühiskonna vajadustele. Eriti suurt tähelepanu tuleb pöörata sellele, kuidas luua partnerlusi ühelt poolt hariduse ja koolituse ning teiselt poolt tööelu vahel.

2. VÕTMEPÄDEVUSED

Üleeuroopalises elukestva õppe võtmepädevuste raamistikus⁷ on kindlaks määratud kaheksa võtmepädevuste valdkonda, mis on vajalikud isiklikuks arenguks, kodanikuaktiivsuse ja sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks ja teadmishiskonnas tööalase konkurentsivõime tagamiseks:

1) emakeeleoskus; 2) võõrkeelteoskus; 3) matemaatikapädevus ja teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest; 4) infotehnoloogiline pädevus; 5) õppimisoskus; 6) sotsiaalne ja kodanikupädevus; 7) algatusvõime ja ettevõtlikkus; 8) kultuuriteadlikkus ja -pädevus.

Esmane haridus ja koolitus peaksid toetama võtmepädevuste omandamist tasemeni, mis võimaldab kõigil noortel, sealhulgas ebasoodsas olukorras olijatel, edasi õppida ja tööelus hakkama saada. Täiskasvanute haridus ja koolitus peaks võimaldama kõigil täiskasvanutel ennast arendada ja kogu elu jooksul neid võtmepädevusi täiustada.

⁷ ELT L 394, 30.12.2006, lk 10.

2.1. Õppekava reformide tulemused

Kogu ELis on kõnekalt näha suundumist pädevuspõhise õpetamise ja õppimise ning õpitulemustel põhineva lähenemisviisi poole. Üleeuroopaline võtmepädevuste raamistik on selle lähenemisviisi juurdumisele märgatavalt kaasa aidanud. Mõnes riigis on see olnud poliitikareformi keskmes.

Edu on saavutatud just koolide õppekavade alal. Traditsioonilised ainevaldkonnad nagu emakeel, võõrkeeled või matemaatika ja loodusteadused on muudetud õppekava läbivaks, enam rõhku on asetatud oskuste arendamisele ja teadmistesse positiivse hoiaku kujundamisele, samuti teadmiste rakendamisele päriselus. Valdkonnaülesed võtmepädevused on muutunud olulisemaks ja neid on õppekavades rohkem esile toodud. Kuna paljude liikmesriikide 2006. aasta PISA-uuringu näitajad olid madalad, on mitmes riigis koostatud strateegiaid või tegevuskavu põhioskuste taseme tõstmiseks, seda eelkõige lugemise, matemaatika ja loodusteaduste alal.

2.2. Koolide õppekorralduse edasine parandamine

Kuigi õppekavade muutmine üldjuhul käib, sellest üksi ei piisa. Pädevuspõhine lähenemisviis hõlmab teadmiste hankimiseks vajalikke oskusi ning seda, et edasiõppimise, kriitilise mõtlemise ja loovuse suhtes kujuneks positiivne hoiak. See paneb õppekorralduse tõsiselt proovile ja selle ülesande elluviimine sõltub suuresti õpetajate ja koolijuhtide võimekusest. Oluline on ka see, et koolidel lasuks suurem vastutus õpilaste edasiseks õppimiseks ettevalmistamise ees ning et nad näeksid selles oma peamist missiooni.

2.2.1. *Valdkonnaüleste võtmepädevuste praktiline kasutamine*

Tehakse palju, et varustada koole uute tehnoloogiatega ja tagada infotehnoloogilise pädevuse osana põhiliste IKT-oskuste omandamine. Samas omandavad noored järjest enam IKT-oskusi informaalset õppimise käigus ja uute tehnoloogiate ja meedia kasutamisel on vähem tähelepanu pööratud sellistele aspektidele nagu kriitiline mõtlemine, ohtude teadvustamine ning eetilised ja õiguslikud aspektid. Kuna infotehnoloogia kasutamine on inimeste jaoks järjest igapäevasem, tuleks neid probleeme õpetamise ja õppimise juures otseselt arvestada. Lisaks tuleb paremini kasutada uute tehnoloogiate potentsiaali innovatsiooni ja loovuse arendamisel, uute partnerluste loomisel ja isiklike õpivajaduste arvessevõtmisel.

Õppima õppimine on pädevusena sisse viidud mitmesse õppekavva, kuid koole ja õpetajaid on vaja rohkem toetada, et õppima õppimise pädevused kinnistuksid süstemaatiliselt õpetamis- ja õppimisprotsessis ning et õpiharjumused paraneksid kogu kooliaja vältel. Innovatiivsed meetodid, nagu näiteks personaalsed õppeplaanid ja probleemõppe meetodid, võivad osutada eriti kasulikuks nende jaoks, kelle varasemad koolikogemused ei ole olnud positiivsed.

Samamoodi on sotsiaalse ja kodanikupädevuse, algatusvõime ja ettevõtlikkuse ning kultuuriteadlikkuse õppekavva integreerimise puhul keeruline see, kuidas minna teadmiste tasandist kaugemale. Õpilastel peab olema rohkem võimalusi initsiatiivi haaramiseks ja õppimiseks sellistes koolides, mis on avatud tööturu vajadustele, vabatahtlike tegutsemisele, sportimisele ja kultuurile. Nimetatud pädevused on olulised selleks, et arendada innovatsioonivõimet ja pakkuda sisserändaja ja/või ebasoodsa taustaga õpilastele võimalusi integreerumiseks. Sellega seoses on oluline muuta koolid avatuks, et koolide tegevusse oleks kaasatud tööandjad, noorterühmitused, kultuuritegelased ja kodanikuühiskond.

On järjest enam näiteid ettevõtlikkuse edendamise partnerluse kaudu ettevõtete või siis õpilaste endi juhitud initsiatiivide tegutsemise kaudu. Kogemuste vahetus näitab, et ettevõtlikkuse edendamist on vaja toetada meetmetega, mis soodustavad algatusvõimet, edendavad koolides loovust ja innovatsiooni.

2.2.2. *Õpetajate ja koolijuhtide haridus*

Õpetamise ja kooli juhtimise kvaliteet on kõige tähtsam koolisisene faktor, millest sõltuvad õpilaste saavutused.

On teada, et mõnes riigis valmistatakse esmase õpetajahariduse käigus õpetajaid ette kasutama võtmepädevustel põhinevat lähenemisviisi. Samas on enamik õpetajaid teinud oma tööd juba aastaid. Riiklike aruannete põhjal ja poliitilise mõttevahetuse käigus on selgunud, et süstemaatiliselt õpetajate pädevuste ajakohastamisega ei tegelda.

Uue rahvusvahelise õpetamist ja õppimist käsitletud uuringu (TALIS)⁸ põhjal on õpetajatel vähe motivatsiooni oma õpetamist parandada ja neile pakutavad erialast arengut toetavad koolitused ei ole väga tõhusad. Enamik õpetajaid sooviks rohkem täiendkoolitustel osaleda (eelkõige valdkondades, mis käsitlevad konkreetseid õpivajadusi, IKT-oskusi ja õpilaste käitumist).

Koolijuhtide erialane areng on oluline, sest nemad vastutavad sellise keskkonna loomise eest, kus õpilased ja õpetajad tunnetavad kooli kui õpiühiskonda ja saavad sellest maksimaalset kasu. Siiski on vaid üksikuid riike, kus tegutsevate koolijuhtide täiendkoolitus on kohustuslik.

⁸ OECD 2009.

2.2.3. Hindamise ja hinnangu andmise täiustamine

Järjest enam leiab kinnitust, et hindamise roll õppimise tõhustamisel ja motivatsiooni parandamisel on suur.

Enamikus riikides kasutatakse võtmepädevuste hindamise võrreldavuse tagamiseks miinimumstandardeid ja tsentraliseeritud hindamist, seda vähemalt üldhariduses.

Siiski on enamik hindamismeetodeid suunatud peamiselt teadmiste hindamisele ja nad ei hõlma võtmepädevuste olulisi aspekte, s.t oskusi ja hoiakuid. Samuti näib olevat ebapiisav valdkonnaüleste võtmepädevuste hindamine ning interdistsiplinaarne töö. Tuleks põhjalikumalt uurida nende riikide kogemusi, kes kasutavad täiendavaid hindamisviise, nagu näiteks vastastikust hindamist, portfooliote koostamist, individuaalõpet ja/või kooli hindamiskavvu ning projektipõhist hindamist, et neile kogemustele tuginedes edasi liikuda.

2.3. Rohkem tähelepanu tuleb pöörata kirjaoskusele ja ebasoodsas olukorras olijatele

Heal tasemel kirjaoskus on võtmepädevuste omandamise ja elukestva õppe edukuse aluseks, seega tuleb kirjaoskus omandada võimalikult varakult. Seepärast on suurim probleem jätkuvalt lugemisoskuse halvenemine võrreldes 2010. aastaks seatud ELi sihttasemega. Kirjaoskuse ebapiisav tase, eelkõige poiste ja sisserändajate hulgas, on tõsine takistus nende töö ja heaolu väljavaadetele. Kuigi enamikus riikides on kirjaoskuse omandamise toetuseks olemas konkreetsed meetmed, on siiski selge, et on vaja võtta tõhusamaid riiklikke meetmeid.

Kuigi 2010. aastaks määratud ELi sihttase nägi ette, et 15-aastaste vähese lugemisoskusega isikute arvu tuleb vähendada 20 %-le, siis tegelikult tõusis selliste isikute osakaal 2000. aasta 21,3 %-lt 2006. aastal 24,1 %-ni⁹. Sisserändajate peredest pärit õpilaste õpiedukus lugemises, matemaatikas ja loodusteadustes on madalam kui emakeeles õppijate oma (PISA andmed).

⁹ 2009. aasta PISA-uuringu tulemused muutuvad kättesaadavaks 2010. aasta detsembris.

On selge suundumus, et ebasoodsas olukorras olevate õpilaste õppimisele lähenetakse isiklikumalt. Tihtipeale võetakse lisaks meetmeid, et toetada kirjaoskuse probleemidega õpilasi (sealhulgas sisserändajaid), hariduslike erivajadustega õpilasi või neid, keda ohustab koolist välja langemine. Ent riiklikest aruannetest nähtub, et edasimineku on aeglane ja et raskustes õpilaste aitamine on endiselt suur probleem.

Riigid on selgelt jaotunud sellisteks, kus erivajadustega õpilasi õpetatakse koos teiste õpilastega, ja sellisteks, kus erivajadustega õpilasi õpetatakse teistest eraldi. Kohustuslikus haridussüsteemis on erivajadustega õpilaste osakaal õpilaste üldarvust 0,01 % – 5,1 % (ELi keskmine: 2,1%).

Programmid, mille eesmärk on põhioskuste, eelkõige kirja- ja arvutusoskuse varajane omandamine, on strateegiana kasutusel enamikus riikides. Mõnikord kasutatakse täiendavalt süstemaatilisi õpiraskuste varajase kindlakstegemise meetodeid ja toetatakse siis õpiraskustega õpilasi, et vältida nende mahajäämist; on olemas ka programmid, mille eesmärk on suurendada huvi selliste valdkondade vastu nagu võõrkeeled või matemaatika ja loodusteadused.

Ebasoodsas olukorras olevate rühmade vajadusi arvestavad erimeetmed on laialt levinud, mõned riigid on koostanud ulatuslikud õiguslikud raamistikud nii tavaõppurite kui konkreetsete sihtrühmade jaoks, sealhulgas on koostatud õigusakte, mis rõhutavad isikute õigusi.

2.4. Vajadus suurendada võtmepädevusi kutsehariduses ja -koolituses ning täiskasvanuhariduses

Kutsehariduses ja -koolituses keskendutakse tavaliselt enam pädevustele kui üldhariduses. Siiski käsitletakse enamiku riikide kutseharidus- ja -koolitussüsteemides võtmepädevuste kogupaketti (mis on esitatud Euroopa raamistikus) vähem süstemaatiliselt kui üldharidussüsteemis. Rohkem tähelepanu tuleks pöörata eelkõige võõrkeeles suhtlemisele ja kõigile valdkonnaülestele võtmepädevustele, sest need muutuvad tööturu arengu ja sotsiaalsete vajaduste seisukohast järjest olulisemaks. Probleemid on seotud õppekavade, õpetamis- ja õppimismeetodite ning ka kutseharidus- ja koolitussüsteemis töötavate õpetajate ja koolitajate haridusega.

Enamik riike rõhutab tõhusa täiskasvanuharidussüsteemi olulisust. Täiskasvanutele tuleb pakkuda paremaid oskusi tööturul toimetulekuks, sotsiaalseks integratsiooniks ja aktiivse vananemise ettevalmistamiseks.

Veidi edu on saavutatud täiskasvanute hariduses ja koolituses osalemise suurendamisel, kuid sellest ei piisa 2010. aasta sihttaseme (12,5 %) saavutamiseks. 2008. aastal osales 9,5 % 25–64-aastastest Euroopa kodanikest nelja nädala jooksul enne uuringut koolituses, seejuures oli kõrge kvalifikatsiooniga täiskasvanute osalus viis korda suurem kui vähete oskustega täiskasvanute oma. 77 miljonil Euroopa kodanikul vanuses 25–64 (umbes 30 %) on ikka veel põhiharidus.

Täiskasvanute hulgas võtmepädevuste omandamist toetavate meetmetena võiks nimetada uusi ja muudetud õigusakte, haridusteenuse paremat osutamist ja juhtimist ning konkreetseid rahastamismeetmeid. Kooskõlas täiskasvanuhariduse tegevuskavaga¹⁰ on tähelepanu pööratud kirja- ja keeleoskusele ning infotehnoloogilistele pädevustele, eelkõige madalama haridustasemega ja/või töötute ning sisserändajate hulgas. Levinud on nn teist võimalust pakuvad programmid keskhariduse omandamiseks. Kirjaoskus ja matemaatika on mõnikord ka eriala omandamisele suunatud kursuste osa. Nende meetmete kombineerimist juhtimistasandiga ning formaalse, mitteformaalse ja informaalse õppimise tunnustamist peetakse edu aluseks.

Siiski on ka täiskasvanuhariduse puhul oluline see, et hariduse osutamine kataks võtmepädevusi kogu ulatuses, mitte ei kontsentreeruks üksikutele pädevustele, näiteks kirjaoskusele või mõnele konkreetsele kutseoskusele. Täiskasvanuharidus peaks olema suunatud igasuguse kvalifikatsioonitasemega täiskasvanutele, sealhulgas vähete oskustega, erivajadustega ja vanemaaliste inimestele. Täiskasvanuhariduse valdkonnas töötavat personali tuleks vastavalt koolitada.

¹⁰ KOM(2007) 558 ja ELT C 140, 6.6.2008, lk 10.

3. ELUKESTVA ÕPPE STRATEEGIAD JA VAHENDID

3.1. Elukestev õpe kui väljakujunenud kontseptsioon

Kõik ELi riigid on nõustunud, et elukestev õpe („hällist hauani”) on majanduskasvu, töökohtade ja sotsiaalse kaasatuse seisukohast esmatähtis. Oluline aspekt on siin 4–64-aastaste haridus- ja koolituselus osalemise tase. See näitaja paraneb pea kõigis ELi riikides¹¹.

Konkreetsed elukestva õppe strateegiad on vastu võetud enamikus riikides. Palju edu on saavutatud selliste vahendite väljatöötamisel, mis soodustavad paindlikke õpperadu haridus- ja koolitussüsteemide erinevate osade vahel.

Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku rakendamine on jõudmas otsustavasse etappi. Enamik riike on riiklike kvalifikatsiooniraamistike väljatöötamisega kaugemale jõudnud, kaetud on hariduse ja koolituse kõik tasemed ja liigid ning liikmesriigid on ühtlustamas oma raamistikke Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga 2010. aastaks. See on seotud õpitulemustel põhineva lähenemisviisi laiema kasutuselevõetuga kvalifikatsioonide määratlemisel ja kirjeldamisel ning mitteformaalse ja informaalse hariduse tunnustamisel.

Samuti on võetud meetmeid elukestva nõustamise süsteemide, eelkõige täiskasvanutele mõeldud süsteemide arendamiseks. Erineva ülesehitusega nõustamissüsteeme on siiski vaja veel kooskõlastada, et noored saaks nende süsteemide abil haridus- ja koolitustee lõpuni käia ja sujuvalt tööturule üle minna.

¹¹ Vt SEK(2009) 1616, 1. peatükk, joonis 1.2.

3.2. Elukestva õppe strateegia rakendamine on siiani probleem

Elukestva õppe strateegiate rakendamine ja edasiarendamine on siiani kriitiline. Strateegiad on terviklikud ja põhjalikud üksnes mõnel juhul, teisel keskendutakse ikka veel pigem konkreetsetele sektoritele või sihtrühmadele kui eluringile. Et suurendada strateegiate tõhusust, tuleb nendega katta piisavalt pikk ajavahemik ja pakkuda võimalusi kõigile vanuseastmetele ning need pidevalt läbi vaadata ja neid uuendada. Et suurendada strateegiate asjakohasust ja mõju ning motiveerida üksikisikuid õppima, on vaja paremini kaasata huvirühmi ning teha suuremat koostööd poliitikasektoritega väljaspool hariduse ja koolituse valdkonda. Praeguse majanduskriisi taustal on peaprobleem see, et puuduvad mehhanismid piiratud ressursside strateegiliseks ühendamiseks, sealhulgas vajaminevate uute oskuste arvessevõtmiseks.

4. KUTSEHARIDUS JA -KOOLITUS

4.1. Tähelepanu on atraktiivsusel ja kvaliteedil

Kopenhaageni protsessi käigus püstitati peamiseks eesmärgiks kutsehariduse ja -koolituse kvaliteedi ja atraktiivsuse parandamine. Seda eesmärki on asutud ellu viima kvaliteeditagamise süsteemide rakendamisega kooskõlas hiljuti vastuvõetud Euroopa kutsehariduse ja -koolituse kvaliteedi tagamise raamistikuga¹². See on prioriteet enamiku ELi riikide jaoks. Suurt tähelepanu on seal pööratud kutseharidus- ja koolitussüsteemis töötavate õpetajate ja koolitajate professionaalsusele. Riigid kasutavad õppekavades järjest enam moodulite struktuuri, et muuta kutseharidus ja -koolitus paindlikumaks ning paremini vastavaks õppijate ja ettevõtjate vajadustele.

4.2. Kutseharidus ja -koolitus peab muutuma asjakohasemaks

Nagu on sätestatud algatuses „Uued kutseoskused uute töökohtade jaoks”, on probleeme veel palju. Kui kutseharidus ja -koolitussüsteemid ei suuda kiiremini ja paindlikumalt reageerida sellele, et vajadused kvalifikatsiooni ja oskuste alal eeldatavasti suurenevad, on 2020. aastaks oodata pigem oskuste taseme ja töökohtadel esitatavate nõudmiste erinevuste suurenemist.

¹² ELT C 155, 8.7.2009, lk 1.

Kutsehariduse ja -koolituse ning tööturu vajaduste paremaks kokkusobitamiseks täiendatakse kutseharidusasutuses pakutavat koolitust järjest enam töökohtadel pakutava praktilise koolitusega. Paljud riigid, kellel siiani puudus selles valdkonnas pikaajaline traditsioon, on kutsehariduse ja -koolituse kavandamisel ja ajakohastamisel loomas uusi praktikaskeeme ja suurendamas koostööd tööturu osapooltega. Et kutseharidus ja -koolitussüsteeme tööturu kasvavate vajaduste suhtes kohandada, on veelgi enam vaja tihendada sidemeid ettevõtlusmaailmaga ning panna rõhku töökohtadel toimuvale praktikale. Rohkem tähelepanu on vaja pöörata ka selliste mehhanismide väljatöötamisele, millega saaks tõhusalt ennustada, milliseid oskusi on vaja.

Kuigi järjest enam on tegeletud pärast kutsehariduse omandamist kõrgkooli edasimineku võimaluste suurendamisega, on vaja sellega veelgi rohkem tegeleda. Kutsekoolis õppijatele on vaja pakkuda veelgi atraktiivsemaid kvalifikatsiooniperspektiive ja liikuvusvõimalusi, toetavat nõustamist ja keeleõpet.

5. KÕRGHARIDUSE KAASAJASTAMINE

5.1. Mõned edusammud kättesaadavuse suurendamise ja rahastamise mitmekesistamise osas

Kasvanud on poliitiline teadlikkus sellest, et kõrghariduse kättesaadavaks muutmine mittetraditsiooniliste õppurite jaoks on elukestva õppe tagamise alus. Enamik riike on võtnud meetmeid, et suurendada madalama sotsiaal-majandusliku staatusega üliõpilaste osalust; meetmete hulgas on ka finantssoodustusi.

Euroopa täiskasvanud elanikkonnast (25–64 aastased) on 24 % kõrgema (st kolmanda taseme) haridusega, mis on kaugelt madalam näitaja kui USA või Jaapani oma (40%).
--

Kõrgkoolide sissetulekuallikate mitmekesistamine suureneb, seda eelkõige õppemaksude kaudu. Tulemuspõhised lepingud ja kõrgkoolidevaheline konkurents, sealhulgas riikliku rahastamise osas, on samuti enam levinud.

5.2. Elukestva õppe rahastamine ja pakkumine on jätkuvalt probleemne

Nii riiklike kui ka erasektori investeeringute suurendamine on eelkõige majanduskriisi tagajärjel jätkuvalt probleem. Tunnustust väärivad mõnede ELi riikide algatused kõrghariduse investeeringute suurendamiseks ja konkreetsetele sihtrühmadele suunamiseks; rahastamise parandamiseks tuleks investeeringuid veelgi mitmekesistada. Samuti tuleks investeeringud muuta tõhusamateks kvaliteedi tagamise mehhanismide tugevdamise kaudu, mida toetatakse tõhustatud koostööga, nagu on ette nähtud strateegilises raamistikus ET 2020.

Jätkuvalt on nende jaoks, kes juba töötavad ja tahavad arendada oma professionaalseid või isiklikke oskusi, kõige olulisemaks takistuseks kõrghariduse rolli suurendamisel kõrghariduse struktuuri ja kultuurilise tausta paindumatus. Kõrgkoolidele tuleks pakkuda soodustusi, et nad saaksid välja töötada paindlikumaid õppekavu ja õppimisviise ning laiendada eelnevate õpingute valideerimist. Kõrgharidussüsteem tuleks ilmingimata kaasata ka valdkonnaüleste riiklike kvalifikatsiooniraamistike väljatöötamisse.

Et kõrgkoolid muutuksid avatuks kõikidele õppuritele, eelkõige mittetraditsiooniliste õppurite jaoks, ning et mitmekesistada rahastamisallikaid, on vaja suurendada kõrgkoolide iseseisvust, parandada nende juhtimist ja tugevdada nende vastutust. Kõrgkoolide ja ettevõtjate vahelised partnerlused¹³ loovad tingimused ettevõtjatepoolse rahastamise osatähtsuse suurendamiseks ning aitavad, nagu ka algatuses „Uued kutseoskused uute töökohtade jaoks” on öeldud, kõrgkoolidel välja töötada õppekavu ja kvalifikatsioone, mis vastavad paremini tööturul vajatavatele pädevustele ja üliõpilaste vajadustele¹⁴.

¹³ KOM (2009) 158.

¹⁴ Vt Eurobaromeetri uuring nr 260.

6. EDASISED SAMMUD

6.1. ELi-sisese koostöö tugevdamine – uue strateegilise raamistiku rakendamine

Käesolev 2010. aasta ühine eduaruanne konstateerib edu paljudes olulistest valdkondades ja näitab, kuidas Euroopa tasandil tehtud koostöö on toetanud riiklikke reformide läbiviimist¹⁵. Samas märgitakse selles ka teravate probleemide olemasolu, eelkõige seoses võtmepädevuste raamistiku täieliku rakendamisega ning hariduse ja koolituse avatumaks ja asjakohasemaks muutmisega, mis nõuab edasiste meetmete võtmist nii Euroopa kui liikmesriikide tasandil.

Strateegilises raamistikus ET 2020 on esitatud meetmed nende probleemide lahendamiseks. Nende meetmete jätkumeetmed peaksid moodustama osa strateegilise raamistiku ET 2020 esimeseks, 2009.–2011. aastat hõlmavaks etapiks kavandatud prioriteetsetest valdkondadest ning olema seotud algatuse „Uute töökohtade jaoks uued oskused” ja ELi noorsoostrategia rakendamisega¹⁶.

6.2. Võtmepädevused kõigi jaoks tänu elukestvate õppele

Paljudes riikides reformitakse võtmepädevuste raamistiku alusel õppekavasid, seda eriti üldhariduses. Kuid õpetamise ja õppimise innovatiivsed lähenemised tuleb välja töötada ja neid tuleb rakendada laiemalt, et tagada elukestva õppe võimaluste kättesaadavus kõigi kodanike jaoks.

¹⁵ Vt ka SEK(2009) 1598.

¹⁶ KOM (2009) 200.

- Rohkem on vaja toetada võtmepädevuste omandamist nende puhul, kellel on oht sattuda haridusteel raskustesse ja osutada sotsiaalselt tõrjutuks. Tuleks jätkata pingutusi eesmärgiga pakkuda täiendavat rahastamist ebasoodsas olukorras olevate õppurite jaoks ja toetada hariduslike erivajadustega õppureid, pakkudes neile võimalusi õppida teistega koos või võttes meetmeid, millega saaks vähendada nende koolist väljalangemist. Suurim probleem on vähese lugemisoskusega isikute hulga suurenemine. On vaja võtta ulatuslikke meetmeid nii Euroopa kui ka liikmesriigi tasandil, et hõlmata kõiki õppimise tasandeid alates eelkooliharidusest kuni kutsehariduse ja -koolituse ning täiskasvanuhariduseni.
- Rohkem tähelepanu on vaja pöörata ka sellele, et töötataks välja pädevustepõhise lähenemisviisiga kooskõlas olevad õpetamis- ja hindamismeetodid. Nimetatud küsimustega tegelemiseks tugevdavad liikmesriigid ja komisjon koostööd strateegilise raamistiku ET 2020 raames. Õppimine peaks õppijatele pakkuma mitte üksnes teadmisi, vaid ka asjakohaseid oskusi ja hoiakuid. Suurt tähelepanu on vaja pöörata nendele valdkonnaülestele võtmepädevustele, mis arendavad loovust ja innovatsiooni ning mida on vaja, et tööturul ja üldse ühiskonnas edukalt läbi lüüa.
- Õpetajate, koolitajate ja koolijuhtide pidev erialane täiendkoolitus peab pakkuma neile pedagoogilisi pädevusi ja muid pädevusi, mis on vajalikud sellest lähenemisviisist lähtuvate uute ülesannete täitmiseks. Ka õpetaja elukutse on vaja muuta atraktiivsemaks ja paremini toetatuks.

- Meil on vaja tugevdada neid pädevusi, mida on vaja edasiõppimiseks ja tööturul hakkama saamiseks, mis tihti peale on omavahel seotud. See tähendab, et võtmepädevustest lähtuvat lähenemisviisi on vaja rakendada ka väljaspool üldharidussüsteemi, s.t täiskasvanuhariduses ning Kopenhaageni protsessiga seotud kutsehariduse ja -koolituse alal, ning samuti tuleb tagada, et omandatud kõrgharidus vastaks paremini tööturu vajadustele. Samuti tähendab see, et tuleb välja töötada viisid, kuidas hinnata ja tunnistusele kanda töö saamise ja edasiõppimisega seotuid, valdkonnaüleseid pädevusi, oskusi ja hoiakuid. On vaja välja töötada ühine „keel”, mis oleks sillaks hariduse ja koolituse ning tööturu vajaduste vahel, et kodanikud ja tööandjad saaksid paremini aru, kas võtmepädevused ja õpitulemused on vastavuses tööülesannetega. See muudaks tulevikus töötajate tööalase ja geograafilise liikuvuse lihtsamaks.

6.3. Partnerlusel põhineva lähenemisviisi laiendamine

Et viia kodanike pädevused kõrgemale tasemele ja pakkuda neile paremaid tulevikuväljavaateid, on vaja muuta haridus- ja koolitussüsteemid veelgi avatumaks ja muu maailmaga paremini haakuvaks.

- Haridus- ja koolitusasutuste ning muu maailma, eelkõige tööturu partnerlusi tuleks tugevdada kõigil tasanditel. Nende partnerluste abil saaksid haridus- ja koolitusvaldkonna töötajad, ettevõtjad, kodanikuühiskonna organisatsioonid, riiklikud ja piirkondlikud asutused koostada ühiseid töökavu ja viia ellu elukestva õppe eesmärki. Partnerlused loovad ka uusi võimalusi õppurite liikuvuse alal.
- Kõrgkoolidele on vaja pakkuda rohkem soodustusi, et nad saaksid laiendada nende õppurite kõrgkooli tulekut, kes seda traditsiooniliselt ei teeks, ning nende võimalusi, kes kuuluvad ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse; siin on vaja kaasata osalisi ka väljastpoolt kõrgharidussüsteemi.

- Õppuritele tuleb anda rohkem võimalusi praktiliste kogemuste saamiseks ning töö-, ühiskondliku ja kultuurieluga tutvumiseks. Selleks on vaja rohkem tähelepanu pöörata töökohtadel pakutava praktilise koolituse, praktika ja vabatahtliku töötamise skeemidele – ja seda mitte üksnes kutsehariduse ja -koolituse ning täiskasvanuhariduse puhul, vaid ka koolides ja kõrgkoolides.
- Elukestva õppe strateegiate väljatöötamisse ja rakendamisse tuleks kaasata huvirühmad ja selliste õppimisvõimaluste pakkujad, koostööd tuleks teha ka poliitikasektoritega väljastpoolt hariduse ja koolituse valdkonda.

6.4. Hariduse ja koolituse roll ELi strateegiates, mis on kavandatud hilisemaks perioodiks kui aasta 2010 (EU 2020)

Majanduskriisist väljumiseks on haridus- ja koolitusinvesteeringute sihipärane suurendamine nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil äärmiselt oluline, seda nii pikaajaliste struktuurireformide osana kui ka majanduskriisi otseste sotsiaalsete tagajärgede vähendamisel. Rohkem kui kunagi varem sõltub Euroopa edu ülemaailmses konkurentsivõimelises kodanike pädevustest ja innovatsioonivõimest ning sellest, kas suudetakse sujuvalt üle minna vähese süsinikdioksiidiheitega ja teadmispõhise majandusele.

Hariduse ja koolituse rolli teadmiste kolmnurgas tuleb tõhustada. Innovatsioon ja majanduskasv jäävad nõrgaks, kui teadmiste, oskuste ja pädevustega ei suudeta rajada tugevat vundamenti, mis soodustab andekust ja loovust juba varases eas ning mida täiustatakse kogu täiskasvanuea vältel.

Elukestev õpe ning kvaliteetse hariduse ja koolitusega kaasnev liikuvus on olulised võimaldamaks kõigil kodanikel omandada oskusi, mis vastavad mitte üksnes tööturu vajadustele, vaid aitavad kaasa ka sotsiaalse kaasatuse tugevdamisele ja aktiivseks kodanikuks kujunemisele. Strateegiline raamistik ET 2020 kõrvuti algatusega „Uute töökohtade jaoks uued oskused” mängivad võtmerolli tulevases strateegias EU 2020 kesksel kohal olevate prioriteetidega tegelemisel.